

тати "荷生戴记" [1, с.132] цей ЧЮ вживається в іншій формі – 伤弓之鸟 з таким самим лексичним значенням: "птаха, який боїться лука, падає на землю без пострілу".

Наводячи приклад структурних трансформацій ЧЮ, Ма Гофань подає сучасний ЧЮ 神出鬼没 shen chu gui mo (досл.: "духи ходять, демон зникає") зі значенням "невловимий, як привид", який, на думку автора, у веньяні мав форму 神出鬼行 – "вчинки добропорядної людини непомітні". Однак, як видно з показників частотності, ЧЮ 神出鬼没 широко вживався на всіх етапах розвитку китайської мови. ЧЮ 神出鬼行 є, найвірогідніше, маловживаною синонімічною ідіомою, яка стала структурним прототипом, при цьому вийшовши з активного вжитку. У результаті складної структурної трансформації виникли нові структурні пари: 神出 та 鬼没. Тож дана трансформація виникла не на сучасному етапі, а значно раніше.

Як приклад випадкової трансформації автор наводить ЧЮ 平分秋色 (досл.: "поділити порівну осінні кольори") у значенні: "ділити порівну" (200/5). ЧЮ 平分秋色 походить з вірша 《昌黎集·卷二·合江亭》 танського поета Хань Юя: "穷秋感平分; 新月怜半破". Через мовну помилку ієрогліф 春 ("весна") замінив ієрогліф 秋 ("осінь"), і в результаті утворився ЧЮ 平分春色 з аналогічним значенням, який, проте, залишився маловживаним.

Автор наводить ЧЮ 神佛不佑, 天打雷轰, 飘菌落溺 як приклад архаїчних ЧЮ, що не вживаються у СКМ. Однак очевидно, що ці ЧЮ не вживалися і у веньяні. Тож причина зникнення даних ЧЮ зі словникового фонду китай-

ської мови лежить не у позамовних (зміна життєвих реалій), а, очевидно, у мовних факторах (перебування на периферії узусу ЧЮ). ЧЮ 劳心者治人, 人穷志短, 国色天香 теж були вказані, як такі, що вийшли з активного вжитку. Однак зазначені ЧЮ не тільки не вийшли з широкого вжитку, а стали більш вживаними, знайшовши своє місце у нових життєвих реаліях китайського етносу.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження із заявлених 77 ЧЮ тільки 17 не вживаються у сучасній китайській мові (див. табл. 1, № 3, 5, 8, 10-12, 15, 17, 22, 45, 46, 55, 65, 67, 69, 71, 74, 75, 77). З них тільки 2 ЧЮ (табл. 1, № 17, 46) не вживаються з причин, вказаних Ма Гофанем – складні суспільно-історичні процеси, що призводять до архаїзації значення ЧЮ, а ЧЮ (див. табл. 1, № 5, 8, 10-12, 67, 71, 74, 75, 77) вживаються у веньяні всього один раз. Указані ЧЮ належать до групи авторських ЧЮ, які вживалися лише раз у певному контексті, і не були прийняті мовною спільнотою. Тож дані ЧЮ не є ЧЮ у прямому розумінні цього слова – йдеться про авторські ЧЮ, які не набули широкого розповсюдження у мові.

1. 马国凡. 成语. 内蒙古人民出版社. - 1978年; 2. 现代/ 古代汉语料库. 语料库 单 词 的 词 义 解 释 以 及 词 性 分 类 的 研 究 报 告 //http://ccl.pku.edu.cn/YuLiao_Contents.Asp.; 3. 成语点击排行. 词典 网 站 http://chengyu.itelamer.com.

Надішла до редколегії 07.09.10

К. Тищенко, д-р філол. наук, проф., М. Іжик, студ.

МАЛАЙСЬКО-ПОЛІНЕЗІЙСЬКИЙ ПЛАСТ ТОПОНІМІЇ МАДАГАСКАРУ

Стаття продовжує дослідження мовно-культурних аналогій між Мадагаскаром та островами Малайського архіпелагу. Аналіз назв населених пунктів, який проведено вперше, доводить гіпотезу заселення острова зі сторони Індонезії, відкриваючи перспективне поле для подальших досліджень.

Статья продолжает исследование языковых и культурных аналогий между Мадагаскаром и островами Малайского архипелага. Анализ названий населённых пунктов, который был проведён впервые, доказывает гипотезу о заселении острова Мадагаскар со стороны Индонезии, открывая перспективное поле для дальнейших исследований.

The article continues the research of Malagasy-Austronesian linguistic and cultural correspondences. Performed for the first time, analysis of place names proves the hypothesis of settlement of Madagascar by Indonesians and creates a prospective field for further research.

1. Топонімія – наука, що вивчає географічні назви, їхнє походження, розвиток, сучасний стан, написання й вимову. Вона є інтегральною науковою дисципліною, що використовує дані трьох областей знань: географії, історії та лінгвістики [5].

Топонімія Мадагаскару являє собою перспективне поле для дослідження, оскільки якнайкраще ілюструє провідну роль малайців та даяків (а не африканців) у формуванні історії острова. Навіть при поверхневому ознайомленні з картою Мадагаскару можна помітити, що значна кількість топонімів має яскраве малайсько-полінезійське забарвлення. У першу чергу це стосується східного узбережжя і центральної частини острова, що в черговий раз підтверджує теорію заселення Мадагаскару саме з боку Малайського архіпелагу.

Більшість топонімів утворені на основі слів з мови ма'аньян (gapu, ma'intem, watu), хоча трапляються і малайські слова (besar, putih). [2, с. 28].

2. Мовні дарунки, які відважні предки-мореплавці залишили сучасним малагасійцям, можна класифікувати таким чином.

Найчисленнішу групу становлять топоніми з назвами предметів природи. Зокрема, з основою gapo (малаг. 'вода'), що походить від gapu з мови даяків ма'аньян (табл. 1).

Чимало топонімів в своїй основі мають слово 'камінь', (малаг. vato). Причому, зустрічаються як малайський (batu), так і ма'аньянський (watu) варіанти (табл. 2).

Слово bolo, яке одночасно використовується для позначення декількох споріднених понять (волосся, хутро, пір'я) частіше зустрічається у варіанті ма'аньян (wulu) (табл. 3).

3. Окремий тип складають топоніми, у яких використовуються назви частин тіла – рука, голова, рот, око тощо.

Цікаве спостереження: у цілому більшість назв частин тіла малагасійською мовою запозичені з індонезійської, проте в топонімії зустрічаються якраз ті нечисленні запозичення з мови ма'аньян. Індонезійські слова в цій групі представлені вкрай скромно (табл. 4).

4. Назви населених пунктів, у яких використовуються кольори – Ranomena ('Червона Вода'), Anbatofotsy ('Білий Камінь'), Andranofotsy ('Біла Вода') та ін. Усі топоніми, де вживається слово 'білий' – індонезійського походження. У більшості з них фонетична адаптація putih(інд.)-fotsy(малаг.) вже відбулася і морфема відповідає сучасній малагасійській мові. Але можна зустріти і давніший, значно ближчий до індонезійської варіант, який зазнав мінімальних змін Ampasimpotsy (табл. 5) [2; с. 30-31].

5. Група "нових" (vao) населених пунктів. Напр.: Volovao – 'Нове пір'я/хутро/волосся' (табл. 6).

На перший погляд, суто африканськими є назви міст, що закінчуються на -be. Проте, при детальнішому аналізі стає зрозумілим, що be (малаг. 'великий') походить від індонезійського besar (табл. 7).

Таблиця 1

Малагасійські топоніми від ма'аньянського кореня ranu'

Вихідний корінь	Малагасійський відповідник кореня	Позиція кореня у топонімі	Топоніми Мадагаскару
ranu' (ма'ан.)	rano 'вода'	на початку	Ranohandatsa, Ranopiso, Ranobe, Ranomafana, Ranomena, Ranolalina, Ranomena avaratra.
		в середині	Andranofotsy, Andranomena, Andranovaka.
		в кінці	Anaovandrano, Anivorano, Morarano, Tambohorano, Mariarano, Ankadirano, Anahidrano, Amapandrano, Ambakirano, Soarano, Fararano, Maintirano, Lampirano, Loharano, Anosibe-trimoloharano, Marerano, Ambinanindrano, Vangaindrano, Tsararano.

Таблиця 2

Малагасійські топоніми від індонезійського кореня batu та ма'аньянського кореня watu

Вихідний корінь	Малагасійський відповідник кореня	Позиція кореня у топонімі	Топоніми Мадагаскару
batu (індон.)	vato 'камінь'	в середині	Ambatoborodamba, Ambatofotsy, Ambatolahitelo, Andovobafotsy, Ambatomanga, Ambatonapoaka, Ambatobe, Ambatonakanga, Ambatoloaka, Ambatolampy, Ambatolahitelo, Ambatomainty.
		в кінці	Tsangambato, Fotobato, Maintimbato, Alakambato, Manambato, Tetezambato, Ankarabato, Antsirabato.
watu (ма'ан.)		на початку	Vatohandrina, Vatomandry.
		в кінці	Evato, Mafivato, Ambodivato, Marovato, Andanivato, Ivato.

Таблиця 3

Малагасійські топоніми від індонезійського кореня bulu та ма'аньянського кореня watu

Вихідний корінь	Малагасійський відповідник кореня	Позиція кореня у топонімі	Топоніми Мадагаскару
bulu (індон.)	bolo 'волосся, хутро, пір'я'	в кінці	Manambolo.
wulu (ма'ан.)		на початку	Volovao, Volovandana, Volohosy.
		в кінці	Antsenavolo, Manaravolo, Fotivolo, Ambodimangavolo.

Таблиця 4

Малагасійські топоніми від індонезійських коренів tangan і mata та ма'аньянських коренів tañan, ulu', aru wawa, ta'ulañ

Вихідний корінь	Малагасійський відповідник кореня	Позиція кореня у топонімі	Топоніми Мадагаскару
tangan (індон.)/ tañan (ма'ан.)	tànana 'рука'	на початку	Tananava.
		в кінці	Maevatanana, Manatanana, Betanantanana.
ulu' (ма'ан.)	loha 'голова'	на початку	Loharano.
aru wawa (ма'ан.)	vava 'рот'		Vavalovo.
mata (індон.)	maso 'око'	в кінці	Besamata, Ampamata.
ta'ulañ (ма'ан.)	taolana 'кістка'		Marotaolana 2.

Таблиця 5

Малагасійські топоніми від індонезійських коренів putih, merah та ма'аньянського кореня ma'ntem

Вихідний корінь	Малагасійський відповідник кореня	Позиція кореня у топонімі	Топоніми Мадагаскару
putih (індон.)	fotsy 'білий'	в кінці	Amborompotsy.
			Kalafotsy, Andranofotsy, Belefotsy, Efoetsy, Andovobafotsy, Anbatofotsy, Antanifotsy, Ampasimpotsy, Zazafotsy.
ma'ntem (ма'ан.)	mainty 'чорний'	на початку	Maintirano, Maintinandy, Maintimbato.
merah (індон.)	mena 'червоний'	в кінці	Ranomena, Andranomena, Ranomena avaratra.

Таблиця 6

Малагасійські топоніми від індонезійського кореня baru та ма'аньянського кореня ba'u

Вихідний корінь	Малагасійський відповідник кореня	Позиція кореня у топонімі	Топоніми Мадагаскару
baru (індон.)	vaovao 'новий'	в кінці	Lambaro.
ba'u (ма'ан.)		в кінці	Ambalavao, Antanambao, Vinanivao, Tanambao, Antaribao, Antanambao, Volovao, Ambalavao.

Таблиця 7

Малагасійські топоніми від індонезійського кореня be

Вихідний корінь	Малагасійський відповідник кореня	Позиція кореня у топонімі	Топоніми Мадагаскару
besar (індон.)	be 'великий'	в кінці	Ambilobe, Mandabe, Antsirabe, Ambovombe, Tsiombe, Antsahabe, Rantabe, Ambalabe, Antanambe, Ankosibe, Sakoabe, Tondabe, Vohibe, Ambalabe, Amborobe, Antondabe, Mahabe, Ampatrambe.

6. Таким чином, понад сотню назв населених пунктів Мадагаскару наочно доводять провідну роль предків сучасних індонезійців та малазійців у формуванні малагасійського суспільства. Окрім того, після детального аналізу стало помітно, що на східному узбережжі та центральній частині острова топонімічна сітка набагато щільніша, ніж, скажімо, зі сторони Африканського континенту.

1. Зубов А. Человек заселяет свою планету. – М., 1963.; 2. Іжик М. Мадагаскар та Індонезія: мовна стежка між родичами. – К., 2010. ; 3. Козлов С.Я. Малайский мир у берегов Африки, 2008 : http://www.ng.ru/science/2008-07-09/14_madagaskar.html ; 4. Погадаев В. А. Индонезийско-русский и русско-индонезийский словарь. – М., 2008. ;

5. Поспелов Е.М. Географические названия мира: Топонимический словарь. – М., 1998. 6. Тищенко К.М. Основы мовознавства. – К., 2007 ; 7. Ярцева В.Н. Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990. ; 8. Adelaar, K.A. The Indonesian migrations to Madagascar: Making sense of the multidisciplinary evidence – Melbourne, 2006. ; 9. Blench R. Musical instruments as markers of Austronesian prehistory. – Cambridge, 2007.; 10. Dahl, O. Ch. Malgache et Maanyan. Une comparaison linguistique // Avhandlingar utgitt av Instituttet 3. – Oslo: Egede Instituttet, 1951. ; 11. Hudson A., Blust R. The Austronesian Basic Vocabulary Database. <http://130.216.189.34/austronesian/language.php?id=215>, (2003-2008) ; 12. Michaud D. Dictionnaire en ligne Malgache-Français, <http://www.freelang.com/enligne/malgache.php> ; 13. Serva M. Automated languages phylogeny from Levenshtein distance. Universit'a dell'Aquila, I-67010 L'Aquila, Italy, 2009.

Надійшла до редколегії 27.09.10

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

О. Асадчих, канд. пед. наук, Л. Чебан, студ.

ТЕМАТИКА ПОЕТИЧНОЇ АНТОЛОГІЇ "ХЯКУ-НІН-ІС-СЮ"
("ПО ОДНОМУ ВІРШУ СТА ПОЕТІВ")

У статті зроблена спроба авторів проаналізувати вірші поетичної антології "Хяку-нін іс-сю" та визначити основну тематику антології. Проаналізована структура антології. Наводяться переклади прикладів поезій, зроблені І. Шанковським та І. Бондаренком.

В статтє сделана попытка авторов проанализировать стихи поэтической антологии "Хяку-нин ис-сю" и определить основную тематику антологии. Проанализирована структура антологии. Приводятся переводы примеров поэтических произведений, сделанные И. Шанковским и И. Бондаренко.

Authors of the article made an attempt to analyze the poetry of poetic anthology "Hyaku-nin is-shu" and detect its subject matter. The structure of anthology was analyzed. There are some examples of poetry which were translated by I. Shankovskii and I. Bondarenko.

Від часу виникнення писемної літератури до кінця XII ст. японська художня література пройшла два великих етапи: давній, що відобразив послідовне пояснення світу, починаючи від його виникнення і облаштування і закінчуючи історичними переказами про початок державності на ритуальному та естетичному його освоєнні; і ранньосередньовічний, що дав художнє втілення уявлень про моральні та естетичні ідеали різних верств японського суспільства.

Найдавніша поезія, молитви, міфи, початкові хроніки, написані на першому етапі, заклали основи для подальшого розвитку не тільки літератури та історіографії, але і її естетичного освоєння світу протягом багатьох століть. На першому етапі можна виявити дописемні контакти давніх японців із зовнішнім світом, їх ареальний зв'язок, а також той культурний субстрат, який на китайському ґрунті розвинувся у культовий і філософський даосизм, на корейському – в місцевий різновид шаманізму, а на японському – в протосинтоїзм, також колишній різновид шаманізму.

Японська поезія є невід'ємною частиною життя кожного японця. Переживши тисячоліття, вона не змінила своєї ідейної направленості, філософії: вона вчила жити і розуміти сенс життя, вона була людині за родича, якому розкривалися усі таємниці. Саме завдяки поезії Японія залишилася неповторною країною, де й сьогодні вшановуються традиції старовини. Здається, що протягом усього свого існування японці любили поезію. Вони були впевнені, що всі живі істоти на землі, починаючи з маленької комахи і закінчуючи людиною, розумні і здатні переживати та хвилюватися, любити і радіти, і таким чином

для всіх нас світ однаково тлінний. "Уміє цінувати мале", – говорить японське прислів'я, а тому філософія життя японського народу – це філософія милування зовнішнім лаконізмом, за яким стоїть внутрішнє безмежжя. Саме такою і є японська поезія, що увібрала в себе не просто слова й думки письменників, а й саму душу Японії.

Мета дослідження полягає у вивченні та аналізі структури поетичної антології. У тих європейців, які вперше знайомляться з творами японських поетів VIII-XIX ст., складається враження, що протягом багатьох століть майстрів поетичного слова Японії хвилювали та надихали на творчість лише дві теми – природа і кохання. Однак це було б занадто спрощене судження й досить далека від об'єктивності оцінка дійсного стану речей у такій витонченій і делікатній сфері творчої діяльності, як поезія, а тим паче – поезія японська [3, с.88]. Це і зумовило актуальність теми нашого дослідження – тематика класичної японської поезії. Практичне значення дослідження полягає у можливості використання матеріалів дослідження у навчальному процесі вищих закладів освіти на заняттях з японської літератури.

"Хяку-нін іс-сю" (яп. 百人一首, "По одному віршу ста поетів") – це вид антології японських віршів-вака, що була укладена 1235 р. Принцип, за яким складалась ця антологія, це сто кращих віршів ста японських поетів, що жили з другої половини VII ст. до першої третини XIII ст. Ця антологія була укладена поетом Фудзіварою Тейка (1162-1241 рр.) на прохання його родича – Уцуномія Йоріцуна, що був багатим і відомим самураєм.

Уцуномія Йоріцуна побудував новий палац у місцевості Оґура і запропонував прикрасити розсувні папе-